

tudi v času pilinske kulture. O žarnem grobišču iz starejše železne dobe poroča Jozef Porubský v članku »Vyskum na žiarovom pohrebišti zo starej doby železnej vo Veľkých Hostiach«. Na relativno majhni površini je odkril doslej 34 grobov lužiške periode. Največ je ohranjenih posod, medtem ko je bronastih objektov malo. Vprašanje železne dobe se dotika tudi članek Jozefa Paulika »Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi«. Avtor obravnava samo naselbinske-stanovanjske objekte, ki so bili odkriti v bližini Sereda. Casovno pripadajo dvema periodama, in sicer mlajši halštatski dobi in halštatsko-latenski dobi. V obeh periodah sta bila, kakor avtor poroča v tem časovnem poročilu, ugotovljena dva načina zidanja stanovanjskih objektov. Eno so več ali manj pravokotne stavbe, napravljene iz pokonci stoječih brun, katere so stale na vsaki strani, in sicer dve ali pa več, drugo so pa zemunice tudi več ali manj štirikotne, skoraj kvadratne oblike. En kakor drugi tip se v halštatsko-latenski dobi nadaljuje. Zemunice so bile le v zemljo več ali manj globoko vkopane hiše, ki pa utegnejo v prvi skupini biti tudi do 1,50 m v drugi pa do 1,0 m globoke. Stene so ali popolnoma vertikalne, ali pa nekoliko poševne. Štefan Jansák pa v članku »Hrnčiarška dielňa z neskorého latenu v Bratislave« poroča o lončarskih delavnicah, ki so bile najdene v Bratislavi, pripadajo pa časovno poznemu latenu. Opis t. i. jame »Netopierska« in jame »Kaplňka« pa podaja Juraj Bárta. Odkrite so bile v Nizkih Tatrach. Od kulturnih ostalin pa imajo rimske ostaline ter skeletne pokope, o katerih podaja avtor tudi antropološke izsledke.

Članki, ki obravnavajo zgodnji srednji vek, se dotikajo predvsem slovanske periode, ravno tako pa tudi ogrskih kulturnih spomenikov. Tako Jozef Porubský v članku »Slovanský mohylník vo Veľkých Hostiach« poroča o slovanskih gomilah v V. Hostiach, kjer je nekaj skupin gomil. Nekatere od teh so bile raziskane. V eni je bil žgan grob, v nekaterih drugih so bili pa skeletni pokopi. Kot pridevki so se našli razni lončki, obsegajoči razne oblike, dalje železne sekire in ostroge. V ženskih grobovih je bilo pa najdeno tudi nekaj nakita. Avtor datira to grobišče v čas od VIII.—IX. stoletja. L'udmila Kraskovská v članku »Slovanské pohrebište v Bratislave-Karlovej Vsi« poroča o 15 skeletnih pokopih, katere datira okoli sredine IX. stoletja. V poročilu »Kostrové pohrebište z X. a XI. storočia v Chotíne na Slovensku« nam Mikuláš Dušek daje oris slovansko-ogrškega grobišča, medtem ko Bohuslav Chropovský v članku (Výskum staromadarškého pohrebišťa v Košútoch« poroča o 31 grobovih, ki jih pripisuje Madžarom, čeprav je tu tudi precej objektov, ki bi jih bilo potrebno pripisati slovanski kulturi. Dalje poroča o belobrdskem grobišču Ján Pastor v članku »Belobrdské pohrebište v Somotore«, kjer je odkritih 35 grobov, ki pripadajo belobrdski kulturni skupini. Datira jih pa v čas od XI. do XII. stoletja. Žadno razpravo je napisal Jan Eisner: »Devínska Nová Ves«. Eisner nakazuje v tej razpravi na problematiko, ki je nastala z njegovo objavo grobišča v Devinski Novi Vesi. Nekatere momente skuša pri tem glede na nove izsledke pojasniti ali pa postaviti v novo luč. Z drugimi besedami: to pomembno grobišče, ki ga je avtor objavil, nas danes glede na vrsto novih momentov postavlja pred vrsto vprašanj, ki jih bo potrebno šele sčasoma rešiti. Tako so tudi Eisnerjevi sklepi v posameznih momentih že nekoliko zastareli, kar se dogaja vsaki novi arheološki publikaciji glede na ogromno novo gradivo, ki se z vsakim dnevom veča. Kljub temu pa bo ta publikacija vedno ohranila svoje častno mesto, kakor tudi vsi ali pa vsaj večina sklepov, ki jih je podal Eisner, ker predstavljajo za tedaj zadnjo besedo znanosti.

Na koncu številke časopisa je nekaj recenzij nekaterih novejših del s področja slovanske arheologije in ena recenzija s področja predzgodovine.

Jos. Korošec

Rad Vojvodjanskih muzeja, 3, Novi Sad 1954, 376 strani.

Nova številka periodike, ki jo izdajajo muzeji v Vojvodini, je tudi dalje obdržala svoje smernice, ki so bile zastavljene že na samem začetku. Obravnava celotno gradivo muzejskega značaja, ki ga glede na rezultate dosežene pri znanstvenem raziskovanju objavlja v ustrezni širini. Značaj posameznih panog je tak, da v glasilu zavzemajo veliko večji prostor, kakor druge. Tako je tudi

v tej številki razmeroma veliko prostora posvečeno arheologiji in njenim problemom.

Med arheološkimi razpravami je zanimiva razprava in poročilo Olge Šafarik in Mirka Šulmana »Hinga« o srednjeveški nekropoli pri Subotici. Raziskovanja, ki so se vršila na Hingi, kakor se imenuje velika gomila, leta 1948 in 1949, so dala zanimivo gradivo, ki je bilo zvečine najdeno v grobovih in katere avtorja postavljata med XI. in XIV. stoletje.

Milutin Garašanin se v razpravi »Jedan prilog hronologiji bronzanog doba u Banatu« dotika zelo perečega problema kronologije bronaste dobe ne samo v Vojvodini, temveč tudi v Srbiji. Svoje sklepe je napravil na temelju tipološkega gradiva, medtem ko za sedaj še vedno manjkajo stratigrafski podatki. Vendar pa skuša vsaj delno revidirati dosedanje bronasto dobo oziroma njeno kronologijo, pri čemer pa ugotavlja, da zadnje bronaste dobe v Banatu danes še ni mogoče navedenije razčlenjevati. Glede delitve vatinske od vršačke stopnje sodi, da glede na material ta delitev ni mogoča. Mogoče je namreč govoriti le o enotni vatinsko-vršački stopnji. Bolj zgodnja stopnja te kulture pa naj bi bila zastopana v pančevsko-omoljiški stopnji, ki ima nekatere svoje specifične oblike. Za podkrepitev svojih domnev navaja avtor nekatere najdbe, posebno iz Vršca, Pančeva in iz Vatina. Posamezni, posebno bronasti predmeti, kot so igle s kroglasto glavico, dalje igla s kijasto glavico ter en nož pa avtorju dokazujejo, da je vatinsko-vršačka kulturna skupina živelna še na koncu bronaste dobe.

Istega problema se dotika tudi Draga Garašanin v članku »Prilog proučavanju bronzanog doba Srbije i Vojvodine«. Pri tem se posebno naslanja na novejša najdbe posebno v Srbiji, kot so v Dobraču pri Kragujevcu in v Belotiču pri Valjevu, ki so se odkrile v gomilah. Dalje se pa naslanja tudi na najdbe iz Starčeva in Belegiša. Kronološko postavlja avtorica te najdbe tako, da so najstarejše one iz Belotiča, ki delno sovpadajo z »Reinecke A« periodo, čeprav misli, da bi njihov začetek mogel biti celo v bubanjsko-humski skupini. Najdba iz Belegiša pripada po mnenju avtorice prehodnemu času, ki bi nekako sovpadal z »Reinecke B₁« periodo. Keramika iz Dobrače bi pa pripadala prehodnemu času iz pančevsko-omoljiške skupine v vršačko-vatinsko. Grob iz Starčeva pripada že razviti vatinsko-vršački skupini, ki je pa delno paralelna z dubovačko-žutobrdsko skupino. Vendar kaže da ta ni prekoračila »Reinecke halštad A« periode.

Sava Atanacković je v razpravi »Agatirsi« skušal z zgodovinskega gledišča, sklicujoč se na Patscha, Pārvana in Vasića, lokalizirati Agatirse. Avtor misli, da je treba Herodotovo lokalizacijo v dolino Moriša popraviti, ker naj bi ti poleg imenovane doline stanovali tudi ob ustju Moriša, t. j. v današnjem Banatu, medtem ko naj bi bili prebivalci Bačke in Srema gospodarsko odvisni od Agatirsov. Dalje sodi avtor, da se o etnični pripadnosti Agatirsov glede na Herodotove podatke ne more govoriti, ker so podatki le zgodovinsko politične narave. Omeniti je pa potrebno, da se avtor zelo često sklicuje pri svojih tolmačenjih tudi na arheološko gradivo, katerega pa zvečine ni mogoče upoštevati, kot n. pr. gradivo iz Vinče, iz Tordoša itd., ker je še iz neolitične dobe.

Zanimiva je razprava Mirjane Corović-Ljubinković »Naušnice t. zv. tokajskog tipa«, v kateri skuša avtorica ugotoviti izvor tega tipa ter njegove daljše variante skozi stoletja. Kot uhan tokajskega tipa tolmači avtorica uhan s tremi jagodami, ki pa v resnici zvečine dela vtis uhana z eno jagodo. Meni, da imajo ti uhani svoje predstopnje v avaroslovanski kulturi. Ravno tako sklepa, da niso import, temveč domače delo. Vendar pa nekatere predpostavke, ki jih je izrazila, ne predstavljajo nobene novosti, ker se je o njih razpravljalo tudi že na drugih mestih.

Med poročili imamo pomembnejše arheološko poročilo Rastka Rašajskega »Gomolova kod Hrtkovca«, v katerem nam poroča o poskusnih raziskovanjih v Sremu pri Hrtkovcih. Raziskovanja so ugotovila doslej 4 plasti, in sicer: rimsko, latensko, panonsko in slavonsko. Posamezne plasti so zelo močne in dosežajo pri slavonski kulturi celo do 2 m. Ni pa izključno, da bodo tu tudi starejše kulture. Sodeč po risbah (str. 216 in 217) je tu bila tudi badenska kulturna skupina. Nekateri elementi pa dokazujejo tudi obstoj lengyelske kulturne skupine.

Druge razprave in članki obravnavajo zgodovinsko, etnografsko, geološko, botanično in podobno gradivo. Takšne so razprava Dim. Kirilovića »Vršačke

šколе krajem XVIII. veka«, v kateri obravnava probleme šolstva v terezijanski dobi v Vršču. Dalje podaja Slavko Gavrilović v razpravi »Teodor Avramović-Tican« življenjepis in pomen Ticana posebno za časa kmečkega upora leta 1807, po katerem je upor dobil tudi ime »Ticanova buna«. Kosta Milutinović piše biografijo »Jovana Pavlovića« ter o pomenu njegovega dela kot urednika časopisa »Pančevac« v Pančevu. Prikazuje pa tudi drugo kulturno in politično delo Pavlovića. Milenko Filipović nas zopet seznaja v razpravi »Levirat i sororat kod Srba, Hrvata i Arbanasa« z dragocenimi podatki etnološke narave o teh dveh navadah, ki so se ohranile skoraj do današnjih dni na Balkanu. O mlinih v Banatu »Vodenice u Banatu« razpravlja Milan Milošev, medtem ko Aleksander Kukin in Nikola Milojević razpravljata o »Geoloških in hidrogeoloških prilikah Novog Sada sa naročito osvrtno na arteske bunare jednog kupatila«.

V oddelku priloge in gradivo imamo nekaj člankov, ki se dotikajo zgodovinskih momentov, dalje umetnostno zgodovinskih, umetno obrtnih, etnografskih in botaničnih problemov. Takšni so članki Milana Tokina »Vršac u Sterijinom književnom stvaranju«, Slavka Gavrilovića »Pismena zaostavština Dr.-a Ilije Vučetića u Vojvodjanskom muzeju«, Bis. Gavrilović »Neki drvorezbarski centri u Vojvodini«, Jovana Sevdicia »Neki podaci o dva manje poznata vojvodjanska slikara prve polovine XIX veka«, Rastka Rašajskog »Arša Teodorović i Pavle Curković u Vršču«, Pavla Jevtića »Marko Nešić«, Branka Vasilića »Vojno-graničarske zgrade u Sremskoj Mitrovici«, Trive Krstonošića »Cehovi i pojava prvih zanatlijskih udruženja i zadruga u Vojvodini«, ter vrsta podobnih člankov Rajka Veselinovića, Mirka Sulmana, Vere Milutinović, Marije Stojadinović, Milorada Marčetića in Nade Babić.

Sledijo razna poročila iz muzejev, ki obsegajo zgodovino galerij in muzejev, dalje poročila o raznih razstavah, posameznih objektih v zbirkah itd. Poseben oddelek je tudi sedaj posvečen varstvu kulturnih spomenikov v Vojvodini, kjer tokrat Miloje Milošević in Jovan Nešković obravnavata z zgodovinskega gledišča arhitektonske objekte samostana Mesić. Po kritikah in prikazih ter bibliografiji Vojvodine sledi poročilo o zamenjavi publikacij.

Jos. Korošec

Archaeologia Iugoslavica I, Beograd 1954, 138 str.

Po nekajletnih pripravih in dveletnem tisku je končno prišel na svetlo prvi zvezek *Archaeologiae Iugoslavicae*, glasila, ki ga izdaja Društvo jugoslovanskih arheologov. Tehnično je prva številka tega glasila še kar zadovoljliva tako glede tiska, kakor tudi glede reprodukcij. Vsebinsko pa zajema arheološko gradivo do srednjega veka.

Milutin Garašanin obravnava v članku »Zur Zeitbestimmung des Beginns der Vinča Kultur« vprašanje absolutne kronologije začetka vinčanske kulturne skupine. Prevzema Milojevićevo datacijo, katero je pred tem nakazal že Holste. Začetno dobo I. vinčanske faze, ki jo Garašanin imenuje vinčansko-tordoška faza, postavlja v 2600 pr. n. e. Svojo datacijo pa skuša podkrepiti s sorodnostjo kulture v Tigani ter z onimi, ki so bile pod konec mlajše kamene dobe na Kreti. Kot zelo močan argument so mu pa tudi antropomorfne vinčanske vaze, ki so identične z oblikami iz Troje II.

V članku »Quelques éléments nouveaux sur les vases du type de Butmir« prinaša A. Benac nekaj novih momentov o vazah tipa Butmir, s katerimi skuša najdišče Nebo povezati s kulturami v centralni Evropi ter s kulturami v jugovzhodni Evropi, posebno pa s Podonavjem. Tako n. pr. trakasti ornament na eni fragmentirani vazi s cilindričnim spodnjim delom ter s plastično predstavljen no go neke antropomorfne vaze povezuje kulturno in kronološko s kulturno ostalino Bükk III skupine. Na drugi strani pa zopet vidi med posameznimi elementi povezavo s slavonsko kulturo preko najdišča na Gradini Alihodže. V zelo razširjenem ornametu cikcakaste linije vidi avtor tudi povezavo s slavonsko kulturo, tako da bi zadnje faze butmirske kulturne skupine bile v zvezi z začetkom razvoja slavonske kulture. Na temelju tega sodi, da bi se začetek butmirske skupine v absolutni kronologiji mogel postaviti v II tisočletje, t. j. še v čisti neolitik, medtem ko zadnja faza te kulture prehaja že v bronasto dobo in izgublja svojo karakteristiko. Po avtorjevem mnenju je kultura na najdišču